

Značilnosti prvih visokih civilizacij: namakalno poljedelstvo, urbano oz. mestno življenje, uporaba pisave, množična uporaba kovin, gradnja monumentalnih zgradb, izdelovanje keramičnih posod in kipov. **Irigacijsko poljedelstvo:** od nilave vrata in tigrisu, inda in ob rumeni reki. V 5 tisočletju p.n.š. **Pomen namakalnega poljedelstva za nastanek prvih visokih civilizacij:** v življenju p.v.e. prinese skupno delo po načnu oz. povezanost, to velja tudi za državno upravo/pobiranje davkov, zapis zakonov, zato da je bilo vse pod nadzorom so izumili še pisavo in začeli uporabljati matematiko. **N.P. v Egiptu:** nil oz. hapi poplavlja vsako leto od sredine junija do oktobra(vrh v septembru), s seboj prinaša rodovitno blato ki je obogateno z železovim oksidom. zemljo felahi namakajo z napravami kot so šaduf in sakija. Gojijo: ječmen, pšenico, proso, lečo, por, čebulco, murve, smokve, datline, granatna jabolka, lan, melone in papirusno tr. **Vladanje v egiptu:** v egiptu vlada faraon, vlada sam, zato imenujemo tako vlaanje despot državo pa despotovina. **Izviranje države oblasti v egiptu:** za izveševanje kraljevih ukazov skrbli hierarhični urjenj. **Slikarstvo v egiptu:** Na delu vse uprave je faraon, pod njim vezirji(pogosto njegovi sinovi), vezirju podrejeni so bili predstavniki kraljevih uradov(vojsk,arzgovina, polja...). sledijo so predstavniki okrožij ali nomov(zupani mesti), predstavniki kraljevih žrnice, živine: kraljevi pisarji. Upravni uradniki so izvrševali tudi sodno oblast. Ukaze izpolnjuje kmetje, trgovci, obrtniki in sužnji. **Vojska v egiptu:** služijo jo vsi svobodni ljudje, razv svečeniški(od nje se je mogče odkloniti). Numijsko kraljevo uvede Tutmozis I(novo kraljestvi-18 dinastija). Bojni voz pa uvedejo hiksi(poleg tega še uporabo konj in bronastih puščic). **Viloga svečenika:** skrbijo za svetišča, opravljajo verske obrede, upravljajo z obsežnim premoženjem svetšč, ukvarjajo se z znanostjo, uživajo posebne pravice in privilegije(ni jim treba hoditi v vojsko), ta služba je delna, lahko so jo dobili tudi zaslužni vojski ter dvorno plemstvo. **Astrologija v egiptu:** razvije se šele po tisočletjih stihih v grški(4 st.p.n.š.). Izdelujejo koledarje, ki temeljijo na sveznih zvezdah. Gibanja teles povezujejo z dogodki na zemlji in človeško usodo(nilove poplave se začno ko sonce in zvezde sirius, hkrati vidjeta), sestavljajo tudi prve horoskope. **Slikarstvo in kiparstvo v egiptu:** **slikarstvo:** za podlago slikam izdelujejo posebno geometrično mrežo, ki zagotavlja sorazmernost med telesi. Glavo in noge prikazujejo od strani trup in oči pa od spredaj. Položaj so prikazali tako da so prikazane osebe narisali različno velike. **Kiparstvo:** sprva bočejo z kipi ljudi zagotoviti njihovo večnost. Cilj kparstva ni bila upodobiti resnične podobe osebe ampak celoto. Zato so kipi brez življenja in togja, izražajo dostojanstvo. Oblike se razlikujejo pod družbenih slojih. Njihov izgled je bil odvisen od razmer v egiptu za časa njihovega življenja. **Religija v egiptu:** nanjo vplivata dva dejavnika in sicer: redne nilove poplave in sončna toplota, oba omogočata preživetje. Sonce postane vir življenja. Sonce častijo in postane državni kult. Nilove poplave pa so vplivale na nastanek mita o stvarjenju sveta. Verski kult: kult sonca,ozirno kult(oziris je bog plodnosti in mrtvih), kult mrtvega(vera v posmrtno življenje- mumificiranje). **Družbena zgradba v egiptu:** je hierarhično urejena: prvi sloj: plemstvo(faraon z družino, visoki in srejni uradniki, svečeniški, vojskai častniki), drugi sloj:meščanstvo(obrtniki, trgovci, umetniki, pisarji), tretji sloj:kmetje: delijo se na male lastnike zemlji(svobodni, plač.davke, gredo v vojsko) in na odvisne kmetet(i delajo na tujem posestvu, prodajo se z zemljo,niiso službi, plačujejo davke, opravljajo tlako in javna dela), tretji sloj:sužnji(vojni ujemiki(nesvobodni, imajo vžgano ime lastnika, lahko s poročijo imajo družino, lahko dobijo visok položaj)). **Stara država:** traj od 3 do 7 dinastije. Pomembna 6 dinastija(2613 do 2494 pr kr) v njenem času nastopi razcvet stopnicastih piramid. Pred piramidami so stala sfinge, kralji so bili hkrati bogovi, izpopolnili so namakalne sisteme, trgujejo s sosednjimi državami sredozemlja za karnek čas zasotejo spodnjo nubijopovali se je prvi veliki razcvet, vlada faraon Dzoser(267 pr.kr). **Medicina v egiptu:** najbolj znan zdravnik Imhotep(2880), preštevajo ga med bogove. Verjamejo da ko zbolijo te obsejajo zili duhov, poznao padanje in zdravljenje. Zdravniki so določili bolezni in predpisali zdravila.ob zdravljenju so z gibi telesa in magičnimi izreki skušali pregnati zle duhove. **Srednja država:** traja od 11 do 12 dinastije. V 11 dinastiji zavladajo tebanski knezeje s prestolnico v tebah. V 12 dinastiji osvojijo nubijo(zlato), povečajo obdelovalne površine na sinaju koplejo zurkiz in baker, trgujejo z azisičnimi državami 12 dinastiji vlada faraon Seznosis 3(1878-1841), v njegovem času razcveti umetnost, sam centralizira državno razpusti družbo monarhov upravo pa razdeli na severni južni in srednji egipt-voديو jih 3 vezirji. **Himna svetovnemu bogastvu:** Amenofis 4 ok leta 1350pr kr Atona razglasi za edinega boga in se zavzema za monoteizem. Preimenuje se ehatonat. **13.Mirovna pogodba:** Ramzes 2, med egipčani in hetit ob nedoločnem izidu. **Tutanamon:** ponovno uvede egipčanske bogove v njegovem času začnejo faraone pokopavati v grobnice vklesane v skalo. Umri je nasilne smrti pri 20 letih. Odkrije njegovega grobaje eno največjih odkritij v 20 stoletju. **Egiptovska pisava:** podobnopolis ali hieroglifi, hierarhična svečeniška pisava(pisma, zgodbe), demotična ljudska pisava(pravne listine). **Sumerse civilizacije:** poleg irigacijskega poljedelstva ki v mezopotamiji ustvarja preselke na oblikovanje civilizacije vpliva tudi trgovačinajmojo surovini (les, kovine, gradbeni material)-zato trgajojo. Organizacija in nadzorstvo, trgovino v rokah vladarjev. Uvažajo iz notranjosti irana, male azije, in fenicije(les). Pisava: piktografska ali slikovna pisava(besede v podobah), kasneje se razvije zlogovna ali klinopisna pisava(en znak en zlog), kot pisni material uporabljajo glinaste tablice in kamen. **Vladanje v mezopotamiji:** tu vlada teokracija- cerkev in duhovščina. Iz vrst svečnikov ki imajo vodilno vlogo je izšel kralj(rekli so mu. En, lugal, ensi), bil je hkrati vrhovni poveljni in verski poglavar. Živeli so v templjih(zigurati) ki postanejo verska in upravna središča. **Vloga svečnikov v mezopotamiji in egiptu:** v egiptu je bil kralj podrejen faraonu tu pa kralj izajaja iz vrst svečnikov. Kot v egiptu tudi takaj pripadajo sloju plemstva, opravljajo verske obrede, skrbijo za svetišča, ukvarjajo se z izobrazovanjem. V egiptu je faraon podajal veleposost svečnikom imeli so privilegije. **Prvotne sumerske države:** babilon, uruk, ur, kiš. **Mestne države:** središča teh mest so bili terasati templji ali zigurati, ki so predstvaljali versko in upravno središče mestne države. Poleg kralja tu živi še preostalo plemstvo, meščani ki so se ukvarjali z trgovino ali obrtjo. Sumerse državice so bile majhne mestne dežavice ki so obsegale mesto kot upravno, versko, tržno središče in kmetijsko podeželje.

Semiti: to se je zgodilo z ustanovitvijo akadkega kraljestva(2371-2230). **Akadsko kraljestvo:** (2371-2230) semitski častnik Sargon 1 ustanovi to državo podredi si vse sumerske mestne države. Prestolnica Akad. Kralje častijo po božje S. Centralizira državno država sega od perziškega zaliva do sredozemskega morja. **Urnamu:** bil je kralj, ki je osnoval 3 urreno dinastijo njegov zakonik je najstarejši znan zakonik. **Babilon:** je središče starobabilonske države amoritov. **Hamarabi:** bil je kralj starobabilonske države amoritov(18 st.pr.kr). S svojim zakonikom je zagotovil državi, pravosodni, upravni in družbeni red. Ta zakonik je odlikava mezopotamske družbene ureditve tistega časa. Zapisan je bil v klinopisu. **Propad starobabilonskega kraljstva:** položaj po propadu zavzemajo asirci. In ustanovijo asirsko kraljestvo- osvojijo egipt, mezopotamijo, palestino, fenicijo, del male azije, območje irana. S prebivalci ravnajo grodo nalozil jim vsioke davke, izvajajo velika gradbena dela. Tiste ki so se uprli so kaznovali z mučenjem. **Nabukadnezar 2:** uničil je kraljestvo juda in njegovo prestolnico jeruzalem v njem zgradi več javnih zgradb. Vlada! je v novobabilonskem kraljestvu kaldejev babilon v tem času(16 st) postane velešila. **Področje fenicije in palestine:** se v 3 tisočletju imenuje dežela kanaan oz dežela škrlata. **Vodilna mesta od 3 tisočletja do 1 ste:** BIBLOS, SIDON in TIR. **3.5. čim se ukvarjajo fenicanci:** območje med sredozemskim morjem in gorovjem libanon je zelo ugodno za kmetijstvo. Gojijo: pšenico, ječmen, olko, vinsko trto, datlje, smokve, granatna jabolka in vrtnine. Glde trgovine izvažajo: keramične posode, les(cedrovina), škrlatno barvo, steklene predmete, nakit, kovinske izdelke, orožje, kipe, pohištveno okrasje. Uvažajo: zlato in svinovino(S. Afrika), srebo in kosier(Španija), ter baker(cinra). Ukvarjajo se z pomorsko trgovino, imajo ladje iz cedrovine, pridejo vse do kanarskih otokov. Po naročilu faraona neha 2 naj bi obšli afriko. Da bi si delo olajšali so ustanovili kolonije. **Fenicanski ropniki:** je izpopolnjena sinjska pisava, kasneje jo prevzamejo grki-nato rimljani... na njem temelji današnja pisava. **Rodovi hebrejcev:** ljudstvo hebrejcev se deli na izraelski(sevni) in judovski rodujugi. **V egipt jih popelje:** v 13 st mozes. **Dekalog:** ali deset božjih zapovedi so zakoniki pisani pod vplivom hamarabijskega zakonika. Je osnova mozesove zakonodaje ki je bila v kasnejših časih dopolnjena in jo imenujemo postava, zakon, ali tra. **Družbena ureditev hebrejcev:** po prihodu iz egipta so živeli v rodovno plemenski družbi. Prvotno je bilo 12 plemen, zvezo 12 plemen so imenovali izrael v primeru nevarnosti sozdružena plemena vodili sodniki. Zmaga pa so pripisali božji pomoči. **Samson:** je bil poleg debore in samuela znani sodnik. Imel je dolge lase ki so mu dajali moč ko so ostali to zvedeli so ga sovražniki filistejci premagali saj ga je izdala. Umrl naj bi na neki proslavi ko so ga izposlili je ječ sam pa ja z božjo pomočjo ka se je naslonil na stebor pokopal se njih. **Zadnji hebrejski sodnik:** je sodnik Samuel. **David:** savla na prestolu zamenja kralj david iz rodu juda ki se je poročil z savlovo hčero Mihalo. David je uspel poraziti filistejce, zavel pa je tudi mesto jeruzalem in je razglasil za svojo prestolnico.kralj david je tako ustanovitelj etnoga kraljestva izrael, ker je podredil tudi vse izraelske in judovske rodove. **Salomon:** v času vladanja davidovega sina salomona(964-962) je kraljestvo doživelo največji razcvet(veliko je gradil, pospeševal uporabo bronu, trgovska monarhija, kupuje konje, vozove ter jih prodaja naprej) slovel je po svoji modrosti in bogstvu, po njegovi smrti kraljestvo razpade. **Uničenje kraljestva juda:izrael:** leta 722prk izrael osvojili asirci prebivalce zasušijo, leta 587prk pa babilonski kralj nabukadnezar 2 zasele in porabi mesto jeruzalem prebivalce pa izraeli-zasušijo. **Hetit:** v 14 in 13 st.pr.kr. posane heitska država velsila enakovredna egiptu. **Heitski zakonik** predstavlja bogat vir podatkov o zgradbi njihove države in odnosih med ljudmi, kaže pa tudi precejšne razlike glede na zakonodajo drugih starih civilizacij v njihovi sosesčini. **Perzija:** perziško kraljestvo je največji obseg in razcvet doživelo pod kraljem Darejem 1 (522-486prk). Z osvajanji je država meje razširila do reke ind na zahodu pa do egipta egejskega morja in spodnje donave. **Kitajska:** irigacijsko poljedelstvo se je na kitajskem razvilu v 2 tisočletju pr. Kr. Ob reki hang he(fumena reka). Gojijo: proso, riž, soja. **Fedalska družba:** razvije se ko vlada dinastija ZHOU (771 prk). **Konfucij:** učil da se mora: vsak se mora podrediti družbenemu položaju, ki mu je dan ob rojstvu. Zagovarja poslušnost otrok, do staršev, in spoštovanje ožnosti . učil da so kreposti po katerih se moramo ravnati: nesebičnost, spoštivost, vrljdnost, vzsetoba, zagovarja: učimo se iz tradicije in zgodovine. **Cas dinastije Quin:** leta 211 prk prevzame oblast knez ZHENG. V tem času dajo zažigati vse konfucijeve knjige in preganjajo njegove pristaje. Qin shi haungti(knez zheng) je državo okreplil potrdil in poenotil pokrojene fevdalce zamenjal z uradniki. Zgrajeni so bili: kitajski zid, enotni zakoni, mere in uteži za vsa država. **Uničenje indske civilizacije:** okoli 1400 prk. arjci po dolgotrajnih bojih uničijo indska mesta. **Kaste:** kasta je vase zapta, dedna družba plast drugih loči po družbenem izvoru poklicu in veri. Sprva so poznali 4 kaste to so : brahmani(duhovniki), katrjeje(vojaki), višjje(rokodelci in kmetje) in šudre(zasužnjeni starosele). Ločitev ljudi na kaste so uvedli arjci, zatam da bi se ohranila čistost. Pripadniki različnih kast se med sabo nisi smeli poročiti, imi dotakniti. Prav tako niso smeli opravljati del v zvezi s smrtjo, kot so umivanje trupel. Ta dela so prepustili šudram, ki so opravljali svoje verske obrede ki se jih norečni ni smel udeležiti. **Vir o življenju ariev:** glavni vir zbirka starih knjig zlasti njihovih najstarejših del rigveda. **Prevd i brahmanizem:** v 1. s. pride v hinduizem ki velja še danes. **Hinduizem:** obstaja več bogov. Hinduizem pravi ga živimo v večnem krogu življenja, (smrti in ponovnega rojstva). Karma je sila ki vrti kolo življenja. Duša pa se imenuje atman. **Buda, budizem:** buda se je rodil kot sin kralja Šodhodana, v severni indiji po dolgotrajnem razmišljanju o smislu življenja je dosegel končno razsvetljenje in si nadel ime buda- kar pomeni razsvetljeni. Pod vplivom brahmanizma je razvil svojo vero budizem: učil o enakosti do vseh ljudi, nenasilju, dobrototnosti, zahteva odpravo kast. Razvije se zaradi tega ker se je v 6 st.pr.Kr. politično težišče z zahoda preselilo na vzhod indije. Za oblast so se bojevali kuzenje z nastankom mest se je okreplil sloj meščanstva. Premožensko razslojevanje je zahtevalo novo vero za pomiritev odnosov v družbi.